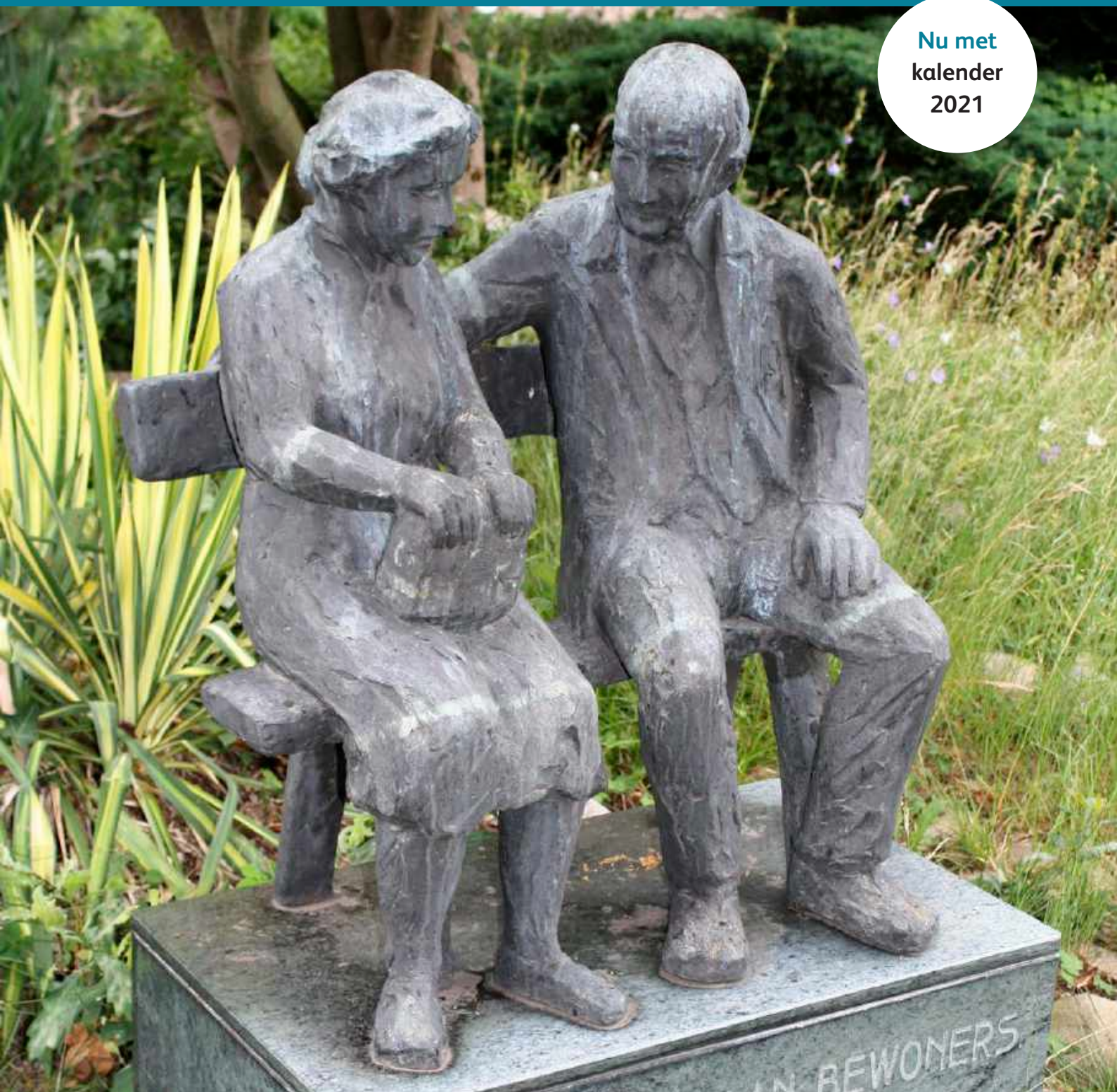

Hengelo

toen&nu

JAARGANG 45 OKTOBER 2020

Nu met
kalender
2021

Van de redactie

Het is bijna een traditie, maar bij dit oktobernummer van Hengelo toen&nu ontvangt u een kalender voor 2021. Dit keer is het thema: werken in Hengelo. We hebben geprobeerd bij de historische foto's uit te zoeken hoe deze activiteiten vandaag de dag hun vorm krijgen. De historische foto's komen uit ons archief, Bert Schuite heeft hun eigentijdse pendants geschoten.

Verder in dit nummer een uitgebreid artikel over de woonzorg voor ouderen, waarbij de verzuiling oorspronkelijk nog het landschap bepaalde. In de loop der jaren heeft men elkaar, al dan niet gedwongen, meer en meer opgezocht. De verzuiling maakte plaats voor fusies en schaalvergroting.

Daarnaast een derde aflevering over wonen en werken langs het Bartelinks-laantje en natuurlijk de bekende rubrieken. We wensen u veel leesplezier.

Sjoerd van der Meulen

In dit nummer

Van Signaal tot Thales deel 5.....	3
Het erf 'Wesnaads' of ter Beek.....	6
Ouderenzorg in Hengelo.....	10
De straat waarin wij wonen: Tweekelerweg.....	15
Onthulling van informatiepaneel bij het gebouw 3-Marken.....	20
Wie, wat, waar, wanneer?.....	22
Boerenstand en noaberplicht - deel 3 (slot).....	25
Lezers reageren.....	31

Bij de voorpagina:

Hengelo is niet rijk bedeed met kunstwerken en soms is er zelfs sprake van een goed bewaard geheim. Op de foto een ontroerend beeldje bij de ingang van verpleeg- en verzorgingstehuis Backenhagen. Twee ouderen samen op een bankje, genietend in het zonnetje. Het is een beeld dat de afgelopen maanden, onder invloed van de coronamaatregelen, niet mogelijk was. Woningbouwvereniging Sint Joseph heeft het beeldje in oktober 1990 aangeboden aan de bewoners van dit tehuis. Zoals de naam al doet vermoeden was Sint Joseph de katholieke bouwvereniging. Backenhagen was dus van de katholieke zuil. Verderop in dit blad kunt u in een artikel van Netty Bakker lezen hoe iedere zuil in Hengelo op zijn eigen wijze de woonzorg voor ouderen invulde.

Voor onze activiteiten: zie www.museumhengelo.nl

Van Signaal tot Thales deel 5: De Moderne Tijd, het bedrijf komt in Franse handen

tekst Fokke Oppersma

De firma is aan het eind van de jaren 80 uitgegroeid tot een wereldspeler op het gebied van maritieme en landmachtverdedigingssystemen. Na de naoorlogse wederopbouw, het leggen van een digitale basis en uitbouw die in ongeveer drie decennia heeft plaats gevonden, breekt er nu een nieuwe periode aan. Door de elektronica, de computers en de ontwikkeling van de software, lijken de mogelijkheden onbegrensd. Het productenpalet is inmiddels dan ook zeer verscheiden.

Er spelen zich veel activiteiten af in de firma. De “traditionele” systemen, de rondzoek- en volgradar worden verder geperfectioneerd en steeds effectiever en nauwkeuriger. Ook worden er meer functionaliteiten aan de radarsystemen toegevoegd, zoals het geleiden van de moderne missile-systemen aan boord van de schepen en het meten van de banen van de afgeschoten projectielen, zodat een volgend salvo nauwkeuriger kan worden afgeschoten.

Er wordt gewerkt aan complexe VTC-(Vessel Traffic Control) en ATC (Air Traffic Control)-systemen, zoals de Rotterdamse Waalradar en de inrichting van het luchtverkeersgeleidingsnetwerk in Engeland.

In de jaren tachtig ontstaan ook nieuwe ideeën ten aanzien van de ontwikkeling van de radar. De stealth-theorieën waarbij schepen en vliegtuigen veel minder zichtbaar worden voor een radar en de dreiging van snelle laagvliegende missiles dwingen tot innovatie. Ook het vallen van de Muur en de veranderingen tussen Oost

en West leiden tot andere soorten dreigingen, vaak ook regionaal. In sommige regionale dreigingssituaties zijn bijvoorbeeld de lange afstandsradar en wapens minder efficiënt. Signaal speelt hier goed op in. Door complexe wiskundige methoden en algoritmen wordt de radar gevoeliger en nauwkeuriger. Daardoor kunnen specifieke kleine doelen, zoals schepen van piraten in specifieke regio's, die in het verleden moeilijk te detecteren waren, zichtbaar worden gemaakt.

3D-radars

Er ontstaat een nieuwe lijn van 3D-radars, de MW08 en de Smart-S, die niet alleen veel compacter en kleiner zijn dan de eerste 3D-bol, maar ook gevoeliger zijn en een betere resolutie hebben. En ook de lange-afstandradar SMART-L, die we al eerder genoemd hebben. De laatste wordt ook verder ontwikkeld om ingezet te kunnen worden tegen ICBM (Intercontinental Ballistic Missiles).

Ook een bedreiging voor de marineschepen is het nieuwe aanvalswapen, de missile of slimme raket, zoals de Franse Exocet (een voorbeeld is de Falklandoorlog). Gelanceerd van een vijandelijk schip op grote afstand, vliegen deze intelligente raketten “onder” de eigen radar tot dicht bij het eigen schip. Ze zijn dus tot op korte afstand bijna onzichtbaar. De verdedigingssystemen op het eigen schip, zoals de raketssystemen, zijn dan niet meer inzetbaar en de kanonsystemen niet effectief genoeg.

Goalkeeper

Het antwoord daarop wordt in de loop van de jaren tachtig ontwikkeld, de Goalkeeper. Ook hier laat de firma zien hoe innovatief ze is. Dit resulteert in een van de eerste defensieve robots. De Goalkeeper is een autonoom wapensysteem ter verdediging van het eigen schip tegen aanstormende en laagvliegende raketten.

Figuur 18. De Goalkeeper in actie

Figuur 19. MAST-module met APAR.

Het kanonsysteem is van General Electric (USA) en de radars, de software logica van Signaal. Het systeem kan tegen meerdere aanstormende missies ingezet worden. Voor die tijd, en eigenlijk nu nog, is het een briljant concept. Bij proefnemingen in de VS in het begin van de jaren negentig, is gebleken dat de Goalkeeper veel beter presteerde dan andere vergelijkbare systemen van concurrenten van Signaal in Europa en de VS.

Een andere ontwikkeling, die in de jaren negentig op gang komt, is het concept van de geïntegreerde mast. In een mastopbouw worden de radars (antennes) en elektronica (zenders en ontvangers) ondergebracht, waardoor het onderhoud ervan efficiënter en beter beheersbaar wordt. Vlakke zijden van de mast en de opbouw doen de reflectie van de vijandelijke radarstraling verminderen, waardoor het schip minder goed gedetecteerd kan worden door vijandelijke radar (de zogenaamde Stealth-techniek).

Nieuw radarconcept

Gelijk met dit mastconcept is er een totaal nieuwe radar ontwikkeld, de APAR, een nieuw radarconcept. De APAR is een zogenaamde Phased Array radar. In een

plaat zijn allemaal kleine radartjes geïntegreerd. Er kan nu elektronisch een radarbundel in een bepaalde richting gecreëerd worden, waarmee een doel even aangestraald en dus bemeten kan worden. Er is geen ronddraaiende radar, zoals de rondzoekradar en ook geen volgradar die het doel volgt om de afstand en de richting van het doel continu te meten.

Tegelijkertijd kunnen er vele bundeltjes gemaakt worden die elk een ander doel bemeten. En door op elke zijde van de mast een dergelijke plaat te monteren, ontstaat een 360°-dekking van de wereld rondom het schip (figuur 19). Op de foto van figuur 20, is een modern marineschip te zien, uitgerust met de mast module met de APAR en achterop het schip de SMART-L-antenne.

De groei van het bedrijf is ook te zien in de personeelsaantallen. Aan het eind van de jaren tachtig heeft Signaal ongeveer 5500 werknemers in dienst.

In Franse handen

Als in 1990 de firma door Philips wordt overgedaan aan de Franse firma Thomson-CSF luidt dat een grootschalige reorganisatie in. In enkele jaren wordt het personeelsbestand verminderd tot 3500 werknemers in de vestiging te Hengelo.

Een andere afname van het personeel is van andere aard. Doordat veel onderdelen nu door toeleveranciers onder dezelfde strenge eisen geproduceerd en geleverd kunnen worden, kan Signaal die onderdelen ook inkopen. Hierdoor raken verscheidene bedrijfsonderdelen overbodig. Een proces dat hierop volgt is dat deze bedrijfsonderdelen aan andere bedrijven overgedaan worden, inclusief personeel en kennis.

Zo neemt de machinefabriek Norma in de loop van de jaren negentig gefaseerd een aantal bedrijfsonderdelen van Signaal over. Gedurende een vastgesteld aantal jaren krijgt die firma een opdrachtgarantie en neemt ze de productiewerkzaamheden van Signaal over.

Figuur 20. Modern marine schip met APAR-mast en SMART-L

Figuur 21. The Office anno 2020

Uiteindelijk neemt het aantal werknemers in het tweede decennium van het nieuwe millennium in Hengelo verder af tot ongeveer 1600.

Thomson wordt Thales

In 2000 verandert de naam van de Franse firma Thomson, waartoe Signaal behoort, in Thales. Een nieuw millennium, een nieuwe naam, daar hoort dan ook een nieuw gebouw bij, "The Office". De nieuwbouw is in 2013 gereed en wordt geopend met een geweldig feest.

Er is tegelijkertijd ook een nieuw gebouw neergezet met faciliteiten voor horeca en moderne vergaderzalen, het 'Facilitygebouw'. Als in 2015 de verhuizing van het personeel naar The Office is volbracht, wordt begonnen met de sloop van de gebouwen en hallen uit de jaren vijftig. Het ooit enorme terrein van de firma Signaal wordt getransformeerd tot een terrein waar ook andere hightech-firma's zich kunnen vestigen. Het wordt het "High Tech Systems Park" van Hengelo. Inmiddels zijn er twee firma's gevestigd en enkele percelen worden bouwrijp gemaakt voor nieuwe firma's.

Met al deze vernieuwingen en een flinke orderportefeuille zal het bedrijf, zoals het er nu uitziet, in 2022 een zeer gezond honderdjarig bestaan vieren met een uitzicht op de toekomst naar de volgende honderd jaar.

Bloeiend verenigingsleven

Signaal kent ook een bloeiend verenigingsleven. Verschillende hobby's en sporten kunnen in verenigingsverband uitgeoefend worden. Er is een tennisbaan en zelfs een kleine garage met hefbrug voor de autohobbyist. Voor de elektronica-zelfdoener is er in de vestiging een kleine winkel met elektronica-onderdelen. Ook vindt daar regelmatig de verkoop van overbodige apparatuur van de firma plaats, zoals oscilloscopen en dergelijke. Er is zelfs een Philips-winkel waar het personeel consumentenapparatuur (tv's, videorecorders et cetera) met korting kan kopen. In 1985 is er een run op een geheel nieuw product, de cd-speler.

Op 29 april 1974 wordt de eerste steen van "De Zegger" door de heer M. Staal gelegd. De Zegger is het restaurant waar niet alleen het personeel, maar ook mensen buiten de firma iets kunnen drinken of eten. Ook is er een mooie bowlingbaan. Vaak wordt de combinatie gebruikt door groepen werknemers om samen iets te vieren of gewoon een gezellige avond te hebben met de afdeling, vergezeld van hun partners. Inmiddels is de Zegger in andere handen overgegaan en flink verbouwd tot een restaurant met een eigen bierbrouwerij.

Het erf 'Wesnaads' of ter Beek

tekst Gerrit Welberg

De beschrijving van het hiernavolgend erf betreft het erf Wesnaads. Als ik Wesnaads schrijf dan denk ik gelijk aan Wesroolf. Beide bijnamen moeten zijn afgeleid van voornamen, maar dat zal nog aan de orde komen. Onder de genoemde bijnamen waren de boerderijen en bewoners bekend in Klein Driene en omgeving. De reden dat ik nu ook gelijk Wesroolf noem is omdat ik fietsen leerde (rond 1948) op een weggetje dat langs mijn geboortehuis liep richting het erf Wesroolf.

J e fietste dan 'duurn Kaamp' (door de zogenoemde Kaamp, het gebied waar nu de verkoopruimtes van de kwekerij van Arno Kuipers staan nabij de Händelstraat). Een prachtig weggetje dat langs de rogge- en havervelden liep die door de boeren van Klein Driene werden verbouwd. Velen maakten gebruik van dit zandpad voor een zondagse wandeling. Je kon bij een splitsing ook nog kiezen of je 'duurn Es' zou gaan en dan kwam je uit bij een inmiddels verdwenen spoorweg-overgang, daar waar nu min of meer de Händelstraat eindigt. Dit hele gebied zo tussen de Joseph Haydnlaan, Oldenzaalsestraat, Pentropsdijk en de spoorlijn Hengelo-Oldenzaal was eigenlijk een klein paradijsje. Dat fietsen herinnert mij trouwens ook aan het geval dat ik tijdens dat fietsen (op de fiets van mijn moeder of zus) eens even de gedachten er niet bij had en vervolgens pardoos in een grote bos brandnetels flikkerde. En dat heugt! Brandnetels stonden er toen rijkelijk langs die binnenweggetjes. Ze werden in die tijd soms wel eens geplukt om er een 'duurpot' (stampot) van te maken. Ik kan de plaats waar die bos brandnetels stond nog bijna aanwijzen: op de westelijke rand van het noordelijk deel van de parkeerplaats van de genoemde

Fig 1 Het weggetje bestaat nog steeds achter de kwekerij van Kuipers

kwekerij. Het bewuste weggetje bestaat voor een deel nog steeds. Als je de parkeerplaats van de kwekerij in oostelijke richting verlaat dan gaat de parkeerplaats over in dat weggetje.

Juist op de hoogte waar nu achter de kwekerij twee woningen zijn gebouwd, zat er een aardig verval in de weg dat werd gevolgd door een bocht, en dat was reden om met de fiets meer snelheid te maken dan verstandig was! Tegenliggers hoefde je trouwens niet te verwachten. Volg je het weggetje achter de kwekerij dan kom je uit bij een woning die gebouwd is op de plaats waar zeker enkele eeuwen de boerderij 'Wesroolf' heeft gestaan. Deze is in 1941 afgebrand en op dezelfde plek is toen de huidige woning gebouwd. Dit weggetje wordt in een document uit 1911 beschreven als 'kerkweg, schoolweg en voerweg om de doden naar hun laatste rustplaats te brengen'. Aan dit nog bestaande wegdeel staan nog steeds de Amerikaanse eiken waaronder we vele kilo's eikels hebben geraapt om die voor enkele dubbeltjes in te ruilen bij Spit die aan de Oldenzaalsestraat woonde, precies tegenover de uitmonding van de Kotmansweg op de Oldenzaalsestraat. In het adresboek van Hengelo uit 1947 staat H. Spit genoemd onder huisnummer 353-355 en als beroep staat 'zb' geschreven, dus zonder beroep.

In 1949 is er op de plek waar nu de kassen voor de verkoop van zomerplanten staan een geweldig paasvuur gebouwd en wel op de paaszaterdag en de eerste paasdag. De reden daarvoor was dat een week eerder het in aanbouw zijnde paasvuur stiekem was aangestoken. Dus op paaszaterdag en de eerste paasdag werd het in alle haast weer opnieuw opgebouwd en moest er nog weer hout geregeld worden. Bang dat men was dat het weer vroegtijdig zou worden aangestoken, hebben de jongens er in de paasnacht bij gewaakt. Op de foto uit 1949 zien we dat Bennie Grimberg als voerman het hout uit Groot Driene

Fig 2 In 1949 Bennie Grimberg met een lading hout

Fig 3 In 2009 Op de achtergrond is nog net het huis van de auteur te zien.

Fig 4 Het paasvuur in aanbouw met: 1. Gerrit Grimberg, 2. Gerrit Welberg, 3. Siny Hasselerharm, 4. Dini Grimberg, 5. Johan Welberg, 6. Daan Willeijns (Daan van de Gijs).

aanvoert. In de verte achter de bomen wazig mijn geboortehuis. De foto uit 2009 is genomen op dezelfde plek. Op de foto met het paasvuur in aanbouw zien we: 1. Gerrit Grimberg, 2. Gerrit Welberg, 3. Siny Hasselerharm, 4. Dini Grimberg, 5. Johan Welberg, 6. Daan Willeijns (Daan van de Gijs). Fig 2, 3 en 4

De plaats van het erf Wesnaads

Maar we zouden het hebben over 'Wesnaads'. Onder volgnummer 14 wordt dit erf genoemd in het erfoverzicht van Klein Driene dat is afgedrukt in 'Oald Hengel' nr.5 van het jaar 2000.

Het erf Wesnaads heeft nog lang bestaan tot rond 1956 het stuk Joseph Haydnlaan vanaf het kruispunt Oude Postweg-Schubertstraat naar station Oost werd aangelegd. Daarbij stond het erf in de weg en het is toen afgebroken. Toen is ook de naam van het in het verlengde liggende stuk Oude Postweg richting Oldenzaalsestraat aangepast en dat werd ook maar Joseph Haydnlaan genoemd. Een bijzonder herkenningspunt is de kastanjeboom die nog steeds op de zuidwestelijke hoek van het genoemde kruispunt staat. Deze boom stond min of meer voor de 'niendeur' van de boerderij zoals op de foto te zien is. Op de foto

Fig 5 Het erve Wesnaads

is ook te zien dat enkele wanddelen van het huis nog vakwerkvulling van leem hebben. Fig 5

Langs Wesnaads kon je vanaf de Oude Postweg ook weer via een landweggetje op de Zwavertsweg uitkomen, precies tegenover de plek waar destijds, zoals het genoemd werd, de timmerfabriek van Prinsen stond. Later werd dat Prowi waar rond 2005 nog al wat te doen is geweest. De toenmalige wethouder Kok was erbij betrokken en heeft dikwijls de krant gehaald. Bovendien passeerde je dan het erf van de familie Derkink waarnaar nu waarschijnlijk de nieuwe naam voor het grasveld, waarop het erfje stond, 'Dekkersveld' zal herinneren. Op bijgaand topografisch kaartje van rond 1910 is zowel dat weggetje als een beek aangegeven. En die beek speelt wat familienaamgeving betreft een belangrijke rol. Fig 6, 7 en 8 kadastraal 1832 en topografisch 1900 en huidige situatie

Een huwelijk en hofhorige rechten

Het was op 29 juni 1681 dat Wessel Gerrits, zoon van Gerdt Ecberinck en Swenne uit Hasselo, voor de dominee in Oldenzaal huwde met Rolofken Rolofs uit 'Lutke Drijne'.¹ Ecberink werd later als Egberink geschreven naar het gelijknamige (verdwenen) erf in Hasselo. Van Rolofken Rolofs zouden we kunnen zeggen dat Rolofs haar familienaam was. Maar het kan ook een patroniem zijn en dat blijkt wel als we het hofboek van de proosdij van Oldenzaal raadplegen.² Op de hofdag van 2 mei 1695 kwamen de tot de proosdij behorende horigen op de proosdijhof te Oldenzaal bijeen en er werd geïnventariseerd wie als horigen de boerderijen van de proosdij bewoonden. Zij werden toen door de hofmeier in het hofboek geregistreerd. Ook de boer Zwavert uit Klein Driene deed opgave van zijn kinderen en van zijn twee inmiddels getrouwde zusters. Hij beweerde onder meer dat zijn zuster Rolofken getrouwd was met 'Beckwessel'. En verder liet hij weten dat zijn vader 'Rolooff Zwaffert'

Fig 5a De hoek Oude Postweg-Haydnlaan waar de boerderij ooit stond

nog leefde. Dus is hiermee verklaard dat Rolofken Rolofs toch een patroniem is en dat ze eigenlijk Rolofken Rolofs Zwaffert hoort te heten, naar de naam van het erf Zwavert. Uiteraard is de schrijfwijze van namen in die tijd niet consequent.

Het hofboek geeft nog een bijzonderheid prijs namelijk dat Rolofken door haar vader als vrij persoon werd aangewezen, dus dat ze kon gaan en staan waar zij wilde. Deze mogelijkheid bestond voor personen die zich als vrij persoon begeven hadden in de 'egte', dat wil zeggen die tot de kring van hofhorigen toetraden die tot een bepaalde hof behoorden. Dit werd de 'opvaart' genoemd en er moest voor betaald worden. En dat was het geval bij Rolof Zwavert. Rolof blijkt namelijk in 1648 als Rolof ter Balk uit Woolde als vrij persoon te zijn ingetrouwd op het erf Zwavert met de toenmalige weduwe op het Zwavert en had zich daarmee in de

Fig 6 Kadastraal 1832

Fig 9 Trouwinschrijving

echte van de proosdij begeven en de status van horige aangenomen. Artikel 10 van het Twents hofrecht gaf hem als contraprestatie de mogelijkheid te zijner tijd een van zijn kinderen die nog geboren moesten worden, vrij te benoemen. En zo kreeg Rolofken de vrijheid. Als bewijs, indien nodig, vroeg haar vader aan de hofmeier een zogenoemde 'vrijbrief' af te geven. Er werd in dit geval niet geheel correct gehandeld volgens dat artikel, want de vrije man die zich in de 'echte' begaf had het recht een zoon vrij te benoemen, en ingeval een vrije vrouw zich in de 'echte' begaf dan had zij het recht een dochter vrij te benoemen. Misschien is het aardig die tekst uit het hofboek hier te laten volgen.

Het is op 5 juli 1691 dat voor het hofgericht een 'noot-hoffgerichte' wordt gehouden. De hofrichter (hofmeier) was Joh. Gerh. Veldtcamp. Hij werd bijgestaan door de hofgenoten Groothuis en Grote Holthuis, beide uit Deurningen.

"Compareert Roeloff Swaefferinck te kennen geveende hoe dat hij comparant op den 10 juni 1636 sigh in de praebstijen eghte heeft begeeven en daarbij bedongen een vrij kindt, gelijk te prothocollo consteert. Versoekende diesweegen dat sijn doghter genaemt Roloffken, getrouwt an Wessel ter Becke in Cleijn Drijne, mooge voor dit bedongene vrije kindt gereputeert en tot haeren

securiteit een vrijbrief g'extradeert worden 't welck ick amptshalven niet konnende verweijgeren. Reputeeren en verklaere bij deesen haer Roeloffken voornoemd voor vrij van onser praebstien eghte en geeve haer derhalven kragt en maght om als een vrij persoon na haeren believen te mogen handelen en wandelen'. Fig.9

Wordt vervolgd

Verklaring van de cijfers c.q. letters bij de figuren 6 en 7

- 1 = erf Wesnaads (ter Beek)
- 2 = erf Zwavert (Borgman)
- 3 = erf de Bets (Wissink)
- 4 = erf Kotman, verdwenen 1910
- 5 = 'n Pötnbakker (Horsthuis)
- 6 = 'n Dekkert (Derkink)
- 7 = Markeschool, verdwenen 1832

- A = Oude Postweg
- B = Zwavertsweg
- C = Oldenzaalsestraat
- D = Castorweg

Noten

- 1) NH Trouwboek Oldenzaal
- 2) H.C.O., Toegang 0087, hofboek proosdij Oldenzaal

Fig 7 Rond 1900

Fig 8 Huidige situatie

Ouderenzorg in Hengelo

Elke zuil zijn eigen ouderenhuisvesting

tekst Netty Bakker

In het aprilnummer van ons blad lezen we dat de hervormde dominee Hiebendaal in 1920 een oproep deed aan 'alle niet-Roomsche ingezetenen van Hengelo' om een bijdrage te leveren aan de oprichting van het Protestants Christelijk tehuis voor oude mannen en vrouwen 'Avondrust'.

Dat geeft een inkijkje op de verzuilde samenleving van de vorige eeuw. Gelukkig deed iedere zuil zijn eigen best om hun 'ouwetjes' een dak boven het hoofd te bieden. Daarover gaat dit artikel.

Na de Tweede Wereldoorlog was er enorme woningnood. De ouderenzorg vormde toen nog een onderdeel van de armoedezorg. Daar brengt de in 1957 ingevoerde AOW, als opvolger van de door Willem Drees ingevoerde Noodwet Ouderdomsvoorziening, verandering in. Krasse 'oudjes' kunnen er voor kiezen om in een moderne bejaardenwoning te trekken en de diverse gezindten beginnen in hoog tempo aan de bouw van bejaardenwoningen en tehuizen.

De 'Woningstichting Humanitas' werd in Hengelo in 1952 opgericht. Zij bouwde in 1957 rond de Resedastraat in de Bloemenbuurt 78 portiekwoningen voor bejaarden. De ouderen waren nog goed ter been. Gangmakers voor dit project waren afkomstig uit het bedrijfsleven. Doorstroming van ouderen naar kleinere

huizen betekende dat er woonruimte vrij kwam voor jonge gezinnen van (nieuwe) werknemers. Met Stork werd een convenant gesloten dat f 1000,- zou worden betaald voor iedere vrijkomende woning, achtergelaten door doorstroming naar de nieuwe huisjes. Dit bedrag werd ook gevraagd van particulieren die hun huis verkochten om toe te treden tot de Humanitashuisjes in de Bloemenbuurt. Bij toewijzing werd rekening gehouden met de instelling van de kandidaten, zodanig "dat een harmonische bevolking zou ontstaan met gemeenschapszin en belangstelling voor het buurteigene." Samen droegen de bewoners zorg voor het gemeenschappelijk groen in de buurt en clubjes voor vrijetijdsbesteding. In de Resedastraat kwam een bijbehorend verzorgingshuisje met gemeenschapsruimte, wasinrichting en logeerkamers. Omdat dit de eerste speciaal voor bejaarden gebouwde

Resedastraat

Bij de opening van op 3 juli 1965 van een nieuw verzorgingshuis met aanleunwoningen in de Korenbuurt van Humanitas komt Willem Drees naar Hengelo om een meidoornboom te planten. Onder het toezien van onder meer v.l.n.r. wethouder M.J.D. Reekers, dokter A. Fuldauer, R. Voskamp, wethouder L.F.H. van Aken, burgemeester jhr. Mr. L.M.E. von Fisenne en gemeentearchitect M. de Jeu. De directrice van Backenhagen wordt door de meidoorn aan het gezicht onttrokken

woningen in Nederland waren, verrichtte minister-president Willem Drees in mei 1954 de opening

Villa 't Huiske

Aan de Johannaweg koopt Humanitas in 1957 villa 't Huiske van de Kon. Ned. Katoen Spinnerij en een boerenhuis van J. Hulhoff. Hier komt een nieuw 'pensionatehuis' voor hulpbehoevende bejaarden, want de ouderen blijven niet allen zo kras. In 1960 trekken de eerste twaalf bewoners erin. April 1962 is de heer Drees weer present voor de opening.

Tegelijkertijd werkt Humanitas aan een nieuw verzorgingshuis met aanleunwoningen in de Korenbuurt. De opening is op 3 juli 1965 en daartoe komt Willem Drees voor de derde keer naar Hengelo. Hij is dan 79 jaar en minister van Staat. Burgemeester jhr. mr. J.M.E. von Fisenne is er ook en hij spoedt zich die dag van de ene naar de andere kant van Hengelo. De Stichting R.K. Bejaardenzorg heeft haar eerste wooncentrum voor ouderen en dat opent de burgemeester.

De belangstelling voor de Korenbuurt is zo groot dat meteen aan een derde complex wordt gedacht. In 1975 komt de hoogbouw gereed.

In 1988 wordt dit gebouw vervangen door het huidige woonzorgcentrum aan de Hennepstraat.

De huisjes in de Bloemenbuurt zijn ondertussen in 1973

gemoderniseerd. Er kwam een alarmsysteem, boiler, cv en douchecel. Gehorig bleven de woningen wel. Maar dat heeft ook een positief aspect. Een bewoonster belt naar het alarmnummer van Humanitas. Zij hoort het lichtknopje van de buurman niet meer. En dan blijkt de buurman dood op het toilet te zitten.

Eind jaren 70 was de gemiddelde leeftijd van de bewoners zodanig gestegen, dat zij steeds minder actief konden zijn in de onderlinge welzijnszorg.

De bewoners van het pensionatehuis aan de Johannaweg uit 1957 worden in 1975 overgebracht naar het nieuwe verzorgingshuis aan de Vlasstraat. Het pand aan de Johannaweg wordt verkocht.

Humanitas bouwt verder. Samen met woningbouwvereniging Ons Belang stichten zij in de nieuwbouwwijk Hasseler Es een wooncentrum. In 1978 ontvangen 84 ouderen de sleutel van hun appartement in de Voskamp.

Kabouterhuisjes

In 1961 volgt de Gereformeerde woningbouwcorporatie in de Bloemenbuurt het goede voorbeeld van Humanitas en opent rond de Narcisstraat een complex van 38 bejaardenwoningen die nu bekend staan als de kabouterhuisjes. Enige jaren later volgt aan de Resedastraat het Gereformeerde verzorgingshuis Ten Anker.

Het verzorgingstehuis van Humanitas aan de Hennepstraat

Het leven in de buurt speelt zich in principe langs gescheiden wegen af. Je hoort bij de Rooien of bij de Gereformeerden. Maar binnen die groepen is er noaberhulp, solidariteit en vertier. Vanaf de kansel van de Westerkerk wordt 's winters een oproep gedaan aan de schooljongens om kolen te gaan scheppen bij de kleine huisjes. Ongeveer gelijk met de komst van de rollator in Nederland wordt in 1987 besloten dat de huisjes van nog geen 30 m² niet meer geschikt zijn voor ouderen. Ze staan 30 jaar op de sloopnominatie. Maar in 2020 wordt ruim de helft van de pittoreske kabouterhuisjes door Welbions grondig opgeknapt voor een andere doelgroep.

“De Stichting R.K. Bejaardenzorg gaat een verzorgingshuis bouwen op een paar honderd meter van de O.L.Vrouwenkerk,” zo lezen we in De Twentsche Courant van 1959. Het plan omvat een verzorgingshuis voor 125 personen, een kapel en jawel, ook een knutselruimte. De opening van dit eerste Backenhagen is in 1965. De eer viel te beurt aan Burgemeester Van Fissenne. Hoewel het tehuis een etage heeft komt er geen personenlift, alleen een goederenlift. Men gaat ook hier uit van gezonde, viefje bejaarden! Verder komen er vijf vrijstaande woningblokken met elk twaalf woningen.

Dit complex stond ongeveer waar nu Herinckhave staat. De kamers zijn kennelijk niet ruim want in 1981 laat de toenmalige directeur door de krant noteren: “Schandalig dat bejaarden zo’n hok krijgen aangeboden.” Een nieuw Backenhagen op de huidige plek wordt in 1989 geopend. Inmiddels was in 1964 eveneens aan de Backenhagenlaan het R.K. Huize Hooghagen geopend. Daar deelden de bewoners van zeven kamers één douche. Roosje Borchert, de weduwe van Menthol, heeft er nog gewoond.

Samenwerking

In 1965 wordt in Hengelo de Federatie voor Bejaardenzorg gevormd als antwoord op de Wet op de Bejaardenoorden uit 1963. Men pleit voor gezamenlijke aanpak

Verzorgingshuis Backenhagen

van de ouderenzorg in Hengelo. Het grootschalige plan ‘t Swafert in Groot Driene ontstaat. Bij de opening in mei 1973 is ‘t Swafert het grootste ouderencomplex in Nederland.

Vanaf 1970 remt de overheid de bouw van verzorgingshuizen af. Men richt zich op nieuwe woonvormen waarin ouderen zelfstandiger wonen en zorg op maat kunnen krijgen. Rusthuizen voor gepensioneerden zijn uit de tijd. Er klinken nieuwe termen als Open bejaardenwerk en Flankerend beleid.

In 1975 nodigt de Stichting Welzijn Ouderen Hengelo alle betrokkenen in de ouderenzorg uit voor overleg. De regering schrijft de 2e nota bejaardenbeleid met als motto “zelfstandig blijven wonen”. SWO wil een centrale rol spelen in de toewijzing. Humanitas houdt graag vast aan toewijzing gericht op een gedifferentieerd bewonersbestand in haar woningen. Zo kunnen bewoners helpen het activiteitscila in stand te houden. Want het gaat om ‘Meer dan wonen alleen’.

De wet op de Bejaardenoorden uit 1976 noopt Hengelo in 1977 een centrale indicatiecommissie in het leven te roepen. Aanmeldingen voor alle verzorgingshuizen worden volgens dezelfde maatstaf beoordeeld. Verzorging is alleen weggelegd voor hen die dat echt nodig hebben. Verbouwing en aanpassing van bestaande huizen worden door de provincie slechts toegestaan als tegelijkertijd een aantal ‘bedden’ wordt ingeleverd.

De plannen voor de bouw van een verzorgingshuis in de Hasseler Es werden doorkruist door de regeringsmaatregel waarbij per gemeente slechts voor 7% van de inwoners plaats in een verzorgingshuis mocht zijn. In Hengelo was dat al 8%.

Creatief worden de plannen aangepast tot een appartementencomplex voor 76 zelfstandig wonenden, met service en zorg op afroep. De Voskamp wordt in 1988 geopend.

In de jaren 80 worden overal in de stad woningen voor ouderen gebouwd. In 1982 op het Wilbert, in 1984 op de Hasseler Es, in 1989 aan de Bornsestraat en de De Wetstraat.

Actieplan ‘92

In 1992 gaan de R.K. Bejaardenzorg, Protestants Christelijke Ouderenzorg Hengelo en Bejaardenzorg Humanitas een intensieve samenwerking aan. Hieruit wordt in 1993 de Stichting Zorgcentra Hengelo gevormd. Voor thuiswonende ouderen ontwikkelt de SZH vanuit de afdeling Buitenzorg open eettafels en visiteclubs voor thuiswonende ouderen en Zorg op maat voor de bewoners van de zorgcentra.

In 2004 is de SZH opgegaan in Carintreggeland, dat de senioren een scala biedt van thuiszorg tot verpleeghuiszorg; “Zo thuis mogelijk.”

Bejaardenhuis - Verzorgingshuis - Woonzorgcentrum...

De ouderenzorg heeft veel meegemaakt. Doordat bewoners van de tehuizen steeds ouder werden groeide de hulpbehoevendheid en daardoor de werkdruk. Verzorgenden ontwikkelden hun professionaliteit. Bijdragen in de service aan en welzijn van bewoners door vrijwilligers uit eigen achterban werden in alle huizen heel belangrijk. Hierin hebben onder andere de kerken een belangrijke rol gespeeld.

Van de ‘zorg om de ouwetjes’ van een eeuw geleden ging het via ‘Zorg op maat’ en ‘Zo thuis mogelijk’ naar ‘Uw thuis voor een waardevol leven’ in 2020.

Het verzorgingscentrum De Voskamp aan de Carl Muckstraat in de Hasseler Es

Bronnen

Gesprek met Jan Zwienenberg, oud directeur van SWOH en Avondrust / 't Woolde

Gesprek met Hilde van der Wagen, zorgregelaar Humanitas / SZH

“Humanitas 1954-2004” uitgave van de SZH – Humanitas 75 jaar Avondrust Jubileumboek 1995

“Een nieuwe vorm van bejaardenzorg” Stichting Humanitas en Stichting Bejaardenzorg Hengelo 1955.

“Meer dan wonen alleen” Jubileumuitgave t.g.v. 40 jarig bestaan van Humanitas in 1994

“Humanitas 1954-2004” SZH – Humanitas

Drees, schutspatroon van de ouderen

Als er één Nederlandse politicus is die zijn sporen heeft achter gelaten in de geschiedenis, dan is het wel dr. Willem Drees. Met de invoering van de Noodwet Ouderdomsvoorziening, als voorloper van de aow, heeft hij een vast plaatsje verworven in de harten van de Nederlanders en dan vooral de ouderen. De politicus van sociaaldemocratische huize heeft daarmee zelfs vier vermeldingen in het Van Dale woordenboek gekregen. Naast uitdrukkingen als ‘van Drees trekken’ voor het ontvangen van aow en ‘Dreestrekker’ staat hij ook als ‘Vadertje Drees’ in de Dikke van Dale. Daarmee is zijn rol als schutspatroon van de ouderen wel vastgelegd. In dat licht bezien is het niet vreemd dat hem vanuit Hengelo tot drie keer is gevraagd om een woonvorm voor ouderen officieel te openen.

drukkerij Roelofs

Drukkerij Roelofs kleurt kwaliteit

Josink Esweg 23, Enschede T 053-430 63 60 E info@drukkerij-roelofs.nl
www.drukkerij-roelofs.nl

Geïnteresseerd in onze activiteiten?

Kijk op onze site
www.museumhengelo.nl

ZOMER
notariaat

Hengelo www.zomernotariaat.nl

MODEHUIS
Tasche
HENGELO/OLDENZAAL

SINDS 1885
IN DE
MODE

Juwelier Knoef
dé fashionjuwelier

Nieuwstraat 15 Hengelo | 074-2912315 | www.juwelierknoef.nl

wilmink-oosterveld
bouwbedrijf voor woning- & utiliteitsbouw

telefoon 074 - 266 70 36
www.wilmink-oosterveld.nl

Linderhof
Installatie Techniek

Oelerweg 24 Hengelo
074 - 2431 000 info@linderhof-cv.nl

- Nefit HR.-ketels – Onderhoud – Service
- Designradiatoren
- Vloerverwarming
- Duurzame energie – Warmtepompen – Zonlichtsystemen
- Loodgieterswerkzaamheden
- Sanitair
- Zinkwerk

Garantie op onze dienstverlening...

Pas als u tevreden bent,
zijn wij het ook.

Sinds 1924

Dekkers Garantiemakelaars
Oldenzaalsestraat 59, 7551 AP Hengelo
Telefoon (074) 291 57 00
E-mail info@dekkersmakelaars.nl
Internet www.dekkersmakelaars.nl

TE KOOP

DEKKERS
GARANTIEMAKELAARS
(074) 291 57 00

De straat waarin wij wonen

Geschiedenis en verklaring van straatnamen in de gemeente Hengelo

tekst Jos Schwertasek

De vorige aflevering zijn we geëindigd bij de voormalige spoorwegovergang, het punt waar de Twekkelerweg de spoorlijn van het Geldersch-Over-ijsselse Lokaal Spoor (GOLS) kruiste. Een enkeling zal zich deze overweg nog herinneren. Deze spoorwegverbinding met de Achterhoek is nooit een echt succes geweest en kreeg de niet zo complimenteuzen bijnaam 'het schaddenspoor'. Alsof er alleen maar heideplaggen werden vervoerd. In meerdere publicaties is uitvoerig op de geschiedenis van deze spoorlijn ingegaan.

We doen het hier met een afbeelding van de spoorwegovergang met het dienstgebouw voor de bediening van de slagbomen.

Bedrijvigheid

W e beginnen even weer vooraan tegenover de gasfabriek. Hier was tientallen jaren de plaat- en constructiewerkplaats van Assink & Schipholt gevestigd. Voor mijn gevoel stonden de grote deuren aan de straatzijde altijd wijd open. Je kon zo naar binnen kijken en allerlei dampen opsnuiven. Gezond zal het wel niet geweest zijn, doch daar lette men toen niet zo op, allerlei voorschriften kwamen pas later. De kantoren lagen aan de achterzijde van de werkplaats aan de Parallelweg SS. Toen dit hele gebied werd heringericht en geschikt gemaakt voor huizenbouw werd het bedrijf verplaatst naar de Beitelstraat. Een naam die wel paste bij dit bedrijf dat in september 2019 honderd jaar bestond en toen het predicaat Hofleverancier kreeg.

De overweg in de Twekkelerweg met het seinhuis van de GOLS-spoorweg. Op de achtergrond het pand van drukkerij Insulinde.

DE STRAAT - TWEKKELERWEG

De 'Boom van Groothuis' met op de achtergrond de Waarbeekschool

Na Assink & Schiphol kwam er, vermoedelijk gebouwd in de jaren zestig, een lange muur waarachter de Hengelse Bierbrouwerij het befaamde Hengelosch Bier brouwde. Doch dat is allang weer verleden tijd, net als het kruidenierswinkeltje van Fikkert waar je voor de oorlog voor een halve cent een toffee kon kopen. Voor een hele cent kreeg je er een die dubbel zo dik was.

Na Fikkert kwam je nog in de jaren vijftig bij de Drentsch Overijsselse Houthandel, de D.O.H. Later verhuisde dit bedrijf naar de Enschedesestraat in het pand van de voormalige houthandel Wesselink. Buurman was Drukkerij Insulinde. Het bedrijf fuseerde met Drukkerij Twente maar ging met dit bedrijf ten onder, veroorzaakt door malversaties van de nieuwe eigenaar, die het bedrijf leegroofde en het failliet liet gaan. Dat was het einde van een paar prachtige drukkerijen. Het is niet bekend waarom het bedrijf de fraaie naam Insulinde had. Wellicht was er een connectie met Insulinde, de poëtische naam voor Nederlands - Indië.

Fietsenfabriek

Aan de andere kant voorbij de gasfabriek en Ten Velthuis moet bijna honderd jaar geleden nog een rijwielafabriek zijn geweest onder de naam Iduna. In de krant van woensdag 3 augustus 1921 wordt aangekondigd dat het fabrieksgebouw waarin de Rijwielafabriek Iduna Wilmink en Co was gevestigd zal worden geveild. Waar de fabriek precies lag en hoe lang er rijwielen werden geproduceerd valt niet meer na te gaan. Volgens de advertentie is het een aardig complex waartoe ook verschillende kantoren en huizen behoorden. Al met al was er aan het begin van de twintigste eeuw, toen het dorp Hengelo goed op stoom kwam (en dat was vaak letterlijk zo), veel bedrijvigheid in dit deel van de straat.

De boom van Groothuis

We verlaten dit stuk van de Twekkelerweg en komen bij de Waarbeekschool en de boom van Groothuis. Tot 2010 stond hier de machtige eik, ook wel de boom van Groothuis genoemd, aan het begin van dit stuk Twekkelerweg. Hij zou rond 1750 geplant zijn. Jan Hendrik Groothuis woonde hier in een klein boerderijtje. Hij was een klein boertje en klompenmaker. Toen de gemeente een bod deed op zijn boerderijtje om er een school te bouwen vond hij dat wel best, doch hij eiste dat de boom die bij zijn boerderijtje stond, moest blijven staan. Het was inmiddels al een prachtige grote eik geworden. Het werd niet schriftelijk vastgelegd maar de gemeente hield zich aan de afspraak en zorgde jarenlang voor het onderhoud. In het begin zal dat niet veel zijn geweest maar het toenemende verkeer en de luchtverontreiniging eisten hun tol en er waren op het laatst drastische ingrepen nodig om de boom te behouden.

Het duurde tot aan de zomerstorm van 12 juli 2010. Vol in het blad bleek hij geen weerstand te kunnen bieden aan de elementen en gaf hij het op.

Tot aan de Breemarsweg treffen we enkel woningen met hier en daar een bedrijf zoals De Hengelse Markt-koopman, Steenhouwerij Lamers en Zuurstoffabriek Hoek.

Dit was alles wat overbleef van de trotse eik

Het pand van de Hengelse Marktkoopman

Nederlandsche Apparaten Fabriek Lonneker

We steken de Breemarsweg over en zien aan de linkerkant een groot gebouw met een brandvijver, waar Nedalo was gevestigd.

De firma was opgericht kort na de Eerste Wereldoorlog om de bepalingen van het verdrag van Versailles te ontduiken. Aan Duitsland was bij dit verdrag verboden oorlogsmateriaal te fabriceren.

Hazemeyer-Signaal-Apparaten was bijvoorbeeld een Nederlandse vestiging van de Berlijnse firma Siemens en Halske, die kort na de Eerste Wereldoorlog was opgericht. Ook Siemens-Schuckert had een duikadres in Hengelo: Nedalo. In 1924 werd de Nederlandsche Apparatenfabriek Lonneker, kortweg Nedalo, opgericht op een terrein op de hoek van de Twekkelerweg en de Breemarsweg.

Na 1930 maakte het bedrijf grote zoeklichten voor defensie, het Nederlandse leger en voor het Ministerie van Koloniën. Tevens leverde het bedrijf aan landen die traditioneel neutraal waren. Tijdens de bezetting was de Wehrmacht de grootste klant.

Een nieuw bedrijf

Vanaf de bevrijding kwam het bedrijf onder beheer van de overheid en in 1947 werd de nieuwe Nedalo N.V. opgericht. Het nieuw opgerichte bedrijf nam de gebouwen, de machines en het aanwezige personeel over met de lusten en lasten. Op dat moment waren er circa 70 werknemers, een aantal dat uitgroeide tot 150. Het doel van de nieuwe onderneming was het fabriceren van en het handelen in apparaten en machines, die gebruikt werden in de chemische industrie en aan boord van schepen. Het bedrijf leverde aan groot aantal

industrieën en exporteerde naar Brazilië, Frankrijk, Engeland, Portugal en Egypte. Tevens fabriceerde men verwarmingselementen voor kombuisinrichtingen voor schepen, ziekenhuis- en kazernekeukens.

Voor de Nederlandse scheepswerven Giessen en De Schelde leverden ze deze installatie voor drie Argentijnse passagiersschepen.

Daarnaast fabriceerde Nedalo voor de Nederlandse Spoorwegen voor haar centrale werkplaats in Haarlem een vijftigtal wagonverwarmingen.

In de jaren vijftig bracht men een modern vormgegeven bureaulamp op de markt. Nu een gewild verzamelobject, maar of de fabricage hiervan uit weelde gebeurde vertelt het verhaal niet.

Later wisselde het complex meerdere keren van eigenaar. Ongetwijfeld valt er nog een heel verhaal te vertellen over dit bedrijf dat later in zwaar weer kwam en uiteindelijk verdween.

Blijft alleen de vraag hoe de naam Lonneker in de bedrijfsnaam terecht kwam. Wie het weet mag het zeggen.

Bij forse regenval veranderde het viaduct in een autowasstraat

Het pand van Nedalo. Later hadden de gebroeders Nijhof hier hun Spar-groothandel

Tot aan de aanleg van het Twentekanaal liep de weg rechtuit naar Twekkelo. De aanleg van het kanaal en de sluis zorgde voor een grote verandering. Er kwam een viaduct onder de spoorlijn die naar de Koninklijke Zout Industrie voerde. Deze onderdoorgang werd bij hevige regenval een geducht obstakel. Er is nog steeds een stuk van de oude weg die ophoudt bij het kanaal. In de jaren vijftig stonden er een paar zomerhuisjes, vermoedelijk vanwege de toen heersende woningnood. Voorbij het viaduct lagen en liggen de voetbalvelden van

De Waarbeek in de jaren 60

Hengelo. Ik heb daar ooit mijn enige voetbalwedstrijd van de amateurclub HVV Hengelo gezien. De wedstrijd gaf geen aanleiding mij tot een fanatiek voetbal-supporter om te vormen. Voorbij het sluiscomplex lag dan links pretpark De Waarbeek. Hierover is al eens gepubliceerd in deze periodiek.

We zijn dan wel aangeland in het buitengebied waar de boortorens het landschap sierden en komen al spoedig bij de gemeentegrens en het einde van dit verhaal.

REACTIE

W. T. M. Elschot reageerde op het vorige artikel over de Twekkelerweg.

“Met zeer veel belangstelling heb ik de laatste aflevering gelezen van **De straat waarin wij wonen**. Vooral het stuk over de Twekkelerweg. Daar is mijn moeder geboren: Jo Meijer op 9 april 1907. Zij was de dochter van Willem Meijer, schoenmaker, en Marie ten Heggeler, die zich daar op 15 juni 1906 vanuit Borne vestigden op nr. 159, dat later veranderde in nr. 41. Het was een blok van drie woningen waarvan mijn opa het middelste gehuurd had. Het lag aan de overkant van de Van Hattum-woningen maar verder naar het zuiden.

Jo Meijer

Tot aan haar huwelijk in 1934 met mijn vader Theo Elschot (ook de vader van Theo Elschot junior die later de Rootie Tootie zou oprichten) werkte ze vanaf haar 13e jaar bij de firma Ten Veldhuis als secretaresse. Ze had een prachtig handschrift en was goed in cijferen. Maar daar hoorde ook bij het aansteken van de kachel, het schoonhouden van het kantoor, het zetten van koffie en thee, het serveren ervan en natuurlijk de afwas. Het was er soms een smeerbeel, vooral de vloer, want iedereen, ook de arbeiders in de bakkerijmachinefabriek, liepen er zo maar binnen.

Uit die tijd stamt de volgende anekdote. Het zal in het jaar 1926-1927 gebeurd zijn dat Joseph Silvester ofwel Menthol op ontdekkingsstocht was in Hengelo waar zijn toekomstige bruid Roosje Borchert woonde. Hij wilde blijkbaar weten welke relaties bakker Borchert, haar vader, in het dorp had, want als handelsreiziger was Menthol daar wel nieuwsgierig naar.

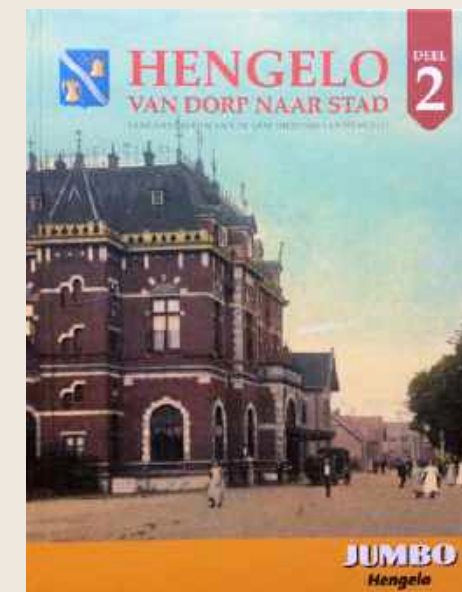
Zo kwam hij op een ochtend het kantoor van Ten Veldhuis binnengelopen en mijn moeder schrok toen zo, dat ze alles uit haar handen liet vallen onder de gesmoorde kreet: “Oh God, ’n zwatten!”

Over discriminatie gesproken. Wat zou dat in deze tijd betekend hebben? Heel Hengelo was in die tijd in de ban van Menthol aldus deze reactie.

Historisch album over Hengelo

Vorig jaar heeft Jumbo een verzamelalbum uitgegeven met historische foto's van Hengelo. De foto's van het album waren afkomstig uit het archief van Museum Hengelo. Blijkbaar is de actie zo goed bevallen dat het supermarktbedrijf nu met een tweede album komt over de historie van Hengelo. En ook deze keer heeft het museum meegewerkt aan de selectie van de foto's en het schrijven van de teksten. Bij elke € 10 boodschappen krijgt u bij alle Jumbo-vestigingen in Hengelo een zakje met historische foto's voor uw album. Tot en met woensdag 11 november kunt u nog sparen en mogelijk komt er nog een ruilmiddag waar u kunt proberen uw dubbele plaatjes te ruilen voor exemplaren die nog ontbreken in uw verzameling.

Schenking

In augustus dit jaar ontving het museum van Rikie Nijland van Hotel Nationaal twee grote ingelijste foto's. Deze hingen 'altijd' aan de muur van haar zaak aan het Burgemeester Jansenplein.

Op de ene foto staan de leden van de dames- en herenafdeling van de gymnastiekvereniging Hercules, die in 1895 is opgericht onder leiding van ir. C. F. Stork. De groep staat voor het in 1893 geopende Vereenigingsgebouw. De gymnasten zijn werknemers van machinefabriek Stork en de firma

G. Dikkers & Co. Het vaandel rechts van de Herenafdeling kwam er bij het tienjarig bestaan in 1905. Mogelijk is deze foto gemaakt bij de presentatie van het vaandel van de Damesafdeling, links op de foto.

De andere foto is rond 1900 gemaakt. Volgens onze collega Marinus van Rooy zijn dit twee panden aan de Enschedestraat, tegenover waar nu de voormalige school 'De Betaafse Kamp' staat.

Wat er mis ging

Bij de illustraties voor het verhaal over vakantiewerk in de jaren 60 en 70 is iets mis gegaan. Als beeld bij de passage over Spieles werk in het kolenavontuur van zijn oom Klaas hadden we de foto gebruikt waarop de kolenhandelaar Bennie Morsink is te zien met zijn hulp Barend Schuur. Wij hadden vergeten in het bijschrift hun namen te vermelden, zodat mensen konden denken dat hier 'oom Klaas' stond afgebeeld. Onze excuses hiervoor. Morsink had zijn kolenhandel aan de Oude Molenweg 19 in Hengelo.

Onthulling van informatiepaneel bij het gebouw 3-Marken –

tekst Gerhard Post

Op 4 juli 2020 is aan het fietspad tussen de Deurningerstraat en de Lijsterweg een informatiepaneel over fietsroutes langs de markegrenzen onthuld. Dit paneel werd op initiatief van de Werkgroep Markegrenzen Hengelo en de Loakstenencommissie van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker geplaatst. Hieronder staan citaten uit de toespraak die Gerrit Welberg bij deze gelegenheid uitsprak.

“Ik wil u graag wat vertellen over de bijzondere plek waar u staat; de plek is om twee redenen bijzonder: “Dit plantsoen was van circa 1880 tot 1961 de begraafplaats voor de katholieke inwoners van Hengelo. Op dit punt kwamen oorspronkelijk drie grenzen bij elkaar.

En als we het over grenzen hebben, dan hebben we het over een bijzonder fenomeen. Grenzen zijn namelijk spannend, mystiek en geheimzinnig. Ze geven aanleiding tot herrie en zelfs oorlogen. Aan de ene kant stellen we in Europa gelukkig alles in het werk om de grenzen minder belangrijk te maken. Maar aan de andere kant is de Werkgroep Markegrenzen van Museum Hengelo al jarenlang actief om die oude grenzen weer in beeld te brengen.

Op dit punt kwamen vroeger drie grenzen bij elkaar. En wat waren dan die oude grenzen? We maken een sprong van ongeveer 1000 jaar terug in de tijd. De missionarissen Lebuïnus en Marcellinus hebben al enkele eeuwen eerder in deze streken het evangelie verkondigd. Als gevolg daarvan is in 954 de kerk in Oldenzaal gewijd aan de Heilige Plechelmus en werd het Oldenzaals kapittel opgericht. De parochie van de Plechelmus besloeg toen heel Twente.

In het begin van de 11e eeuw zijn de kerken in Delden en Enschede gesticht. Er vond dus een opdeling van de parochie Oldenzaal plaats. En dan krijg je weer te maken met grenzen, de zogenaamde parochie- of kerspelgrenzen.

Nu beweer ik dat, tenzij het tegendeel wordt bewezen, de pastoors van Oldenzaal, Enschede en Delden op 4 juli in het jaar 1020, vandaag precies 1000 jaar geleden, de koppen bij elkaar hebben gestoken en die verdeling tot stand hebben gebracht en daarmee de grenzen van hun parochies hebben vastgesteld,” aldus Welberg.

De Werkgroep Markegrenzen heeft dus niet voor niets deze datum uitgekozen om hier dit paneel te laten onthullen door wethouder Van Wakeren.

“We hebben hier dus te maken met rechtsgebieden van Oldenzaal, Enschede en Delden die hier samenkomen. Ik spreek over rechtsgebieden omdat in deze parochies tot aan de reformatie het kerkelijk recht gold. Dat werd in 1630 vervangen door het Overijssels Landrecht en toen kregen deze voormalige parochies of ‘kerspels’ de status van landgerichten.

Hier op dit punt kwamen dus drie landgerichten samen. En omdat landgerichten waren opgedeeld in marken, kwamen hier ook de grenzen van drie marken samen, namelijk de marke Klein Driene (onder Oldenzaal), Groot Driene (onder Enschede) en Woolde (onder Delden).

Bij de instelling van de gemeenten in 1811 werden een aantal marken binnen de landgerichten samengevoegd en zo werd dit punt ook nog een punt van drie gemeentegrenzen en wel van Weerselo, Lonneker en Hengelo,” legt Welberg uit.

“Nog iets over de naam 3-marken en de steen. Markegrenzen werden vaak gemarkeerd met veldkeien. Ook hier heeft zo’n steen gelegen en we lezen in het proces-verbaal van de vaststelling van de gemeentegrenzen dat deze steen ook een naam heeft, namelijk de ‘Hollinkbergsteen’. Deze steen zal bij de aanleg van de begraafplaats zijn verdwenen.

Op verzoek van de bewonerscommissie van Welbions zijn rond 1995 door Museum Hengelo enkele voorstellen gedaan voor een naam van het appartementengebouw hiernaast. Dat is dus de ‘3-Marken’ geworden. Het budget liet niet meer toe om hier ook nog een replica van een markesteen te plaatsen.

Vanaf een Grolsch-kratje houdt Gerrit Welberg zijn toespraak. Rechts het informatiepaneel.

Mijn zoon Laurens was in die tijd bezig met een project bij Winterswijk waarbij gegraven werd. Hij had gehoord dat hier eigenlijk een steen moest komen. Nu kwam er bij dat graafwerk een prachtige steen vrij en hij vroeg mij ‘kun je nog een steen gebruiken?’ Natuurlijk kon dat en zo heeft hij deze kei op 9 juli 1996 hierheen gebracht en hebben we een prachtige replica voor de Hollinkbergsteen.”

Het is aan een bijdrage van Welbions te danken dat er nu aan weerszijden van het parkje twee informatieborden zijn aangebracht. Hans Beerens van de Werkgroep Markegrenzen heeft de prachtige informatiepanelen vormgegeven door een oude en een moderne kaart op elkaar te projecteren. Daarnaast zijn er fietsroutes langs de markestenen beschikbaar (te koop bij Hengelo Promotie en boekhandel Broekhuis).

“De spreuk ‘geen heden zonder verleden’ geldt hier dus wel in het bijzonder, want met het plaatsen van de steen en het informatiepaneel kunnen we kennisnemen van een 1000-jarige historie. Misschien komen de mensen die zich afvragen wat wij ‘met den oald kroam’ doen tot de conclusie dat niet alleen in het buitenland historie te aanschouwen valt, maar ook hier in Twente,” besluit Welberg.

Werkgroep Markegrenzen

Het Museum Hengelo beschikt over een Werkgroep Markegrenzen, met als leden Gerhard Post (coördinator), Miny de Vries en Ellen en Hans Beerens. Rondom Hengelo hebben zij al diverse originele markestenen opgespoord. Soms moesten ze daarvoor een meter onder het maaiveld de oude stenen opgraven. Een voorbeeld is de steen bij het voormalige stadskantoor op de Westermaat.

Wie, wat, waar, wanneer?

tekst Wil Zwieneberg

Blokhut of Jeugdhuis aan de Zwavertsweg in 1966

1966 Van Links naar rechts: ?, pastor Van Bremen, ?, de heer Brummelhuis, ?, ?, (met bril) de heer Breteler, ?, ?, Wieke ter Braak, Jan Blokhuis, ?, ?, de heer Hamsink, ?. Verder de heren Stieler en Bijen

Deze foto ontvingen van Wieke ter Braak.

Waarschijnlijk is deze foto gemaakt ter gelegenheid van de afronding van de bouw van de blokhut voor de scoutinggroep St. Patrick aan de Zwavertsweg, bij de tennisvelden van T.C. Groot Driene. U ziet 16 mannen in het gezicht en we hebben acht namen. Wie kan ze aanvullen?

De eerste blokhut van St. Patrick stond aan de overkant van het treinspoor, naast de Timmerfabriek van Prinsen.

Hieronder ziet u drie foto's uit de nalatenschap van het echtpaar Jo en Arie Voskamp-Haverkamp, eigenaren van de Sparwinkel aan de Beukweg 88 en later aan de Mr. P. J. Troelstrastraat 113.

Op de fiets door Hengelo

Datum onbekend, Arie Voskamp (1912-1996) in Hengelo. Weet u waar hij daar staat?

Een groep jongens en meisjes in uniform

Datum onbekend. Zowel Jo als Arie Voskamp groeiden op in Hengelo en daarom zou dit een groep uit Hengelo kunnen zijn. Mogelijk zijn het kajotters, leden van de Katholieke Arbeiders Jeugd. Wie herkent iemand op de foto?

Een vroege klassenfoto met juffrouw of een groepje buurtkinderen met volwassen buurtgenoot?

Datum onbekend. Wie herkent deze groep kinderen met klompjes of de mevrouw links boven?

Wilt u reageren: mail (redactie@museumhengelo.nl). Ná de coronapandemie bent u weer welkom in ons museum aan de Beekstraat 51. Dan zijn wij 's middags geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 13.00 uur tot 17.00 uur en zaterdag van 14.00 uur tot 17.00 uur. Telefonisch zijn wij momenteel bereikbaar op de dinsdag- en vrijdagmorgen van 9.00 tot 12.00 uur. (074- 2594216).

**JAAA!
DEZE IS LEUK!**

**GELINK OPTIEK, DE MOOISTE
BRILLEN VAN TWENTE!**

TEAM GELINK OPTIEK SPECIAALZAAK
WEMENSTRAAT 51-53 | 7551 EW HENGLO
(074) 291 74 77 | WWW.GELINKOPTIEK.NL

**HOUTHANDEL
SCHARENBOURG**
Ganzebosweg 335
7548 PT Boekelo
Tel. 074-3676253
Fax 074-3676611
Autofax 06-53394623
E-mail: houthandel@scharenborg.com www.scharenborg.com

twentie [design
en dtp]

Willemstraat 71a 074 - 29 10 244
7551 DL Hengelo info@twentie.nl [twentie.nl]

**PROFESSIONEEL
SCHILDERWERK MET
OOG VOOR DETAIL**

DE KONING SCHILDERS

NIEUWBOUW EN
ONDERHOUD VOOR:

- Particulier
- Woningbouw
- Utiliteitsbouw
- Industrie

OOK HET
ADRES VOOR:

- beglazing
- vloer-, wand- en
raambekleding
- kleur- en
technisch advies

Hassinkweg 9, Hengelo.
Telefoon: 074-2913692.
E-mail: koning@introweb.nl

Heb jij
het al
eens geprobeerd?

De Appel
sinds 1980
Lunch - Diner
Uitgaan

Appeltje van de dag

**Iedere dag een voordelige
maaltijd voor €9,95**

Kijk op www.deappelhengelo.nl
voor het actuele 'Appeltje van de dag'

Nieuwstraat 1, 7551 CS Hengelo

Boerenstand en noaberplicht - deel 3 (slot)

Bedrijvigheid in de twintigste eeuw aan het Bartelinkslaantje

tekst Wil Zwienenberg

In de boerenschuren aan het Bartelinkslaantje broeden vroeger boerenzwaluwen en witte kwikstaarten. De kwikstaart begeleidde met zijn lage golvende vlucht de boer die de winterrogge op het land zaaide. De zwaluwen waren al naar het zuiden vertrokken. Het Bartelinkslaantje ligt nu als een lint langs wijken met voor velen van ons vertrouwde namen. Wanneer je op rustige momenten door het schilderachtige laantje fietst, zie je nog steeds de witte kwikstaart die voor je uit vliegt. Vermoedelijk is het laantje nog steeds zijn natuurlijke habitat.

De families van Erve Gelink en Erve Schothorst aan het Bartelinkslaantje ontmoet ik thuis bij Willy en Antoon Heerbaart-Nijland. Willy komt van Erve Gelink. Wij zitten aan de tafel onder een toepasselijk

decor. In het plafond van de woonkamer is het eiken kapebint uit 1801 van de boerderij op Erve Gelink verwerkt.

De erven van de 'vijsprong'

De beide Erven hadden elk een eigen weg naar de boerderij vanaf het Bartelinkslaantje, die samen met de Ijsbaanweg een vijsprong vormde. Het punt is nog te herkennen aan een fietspad en voetpad tegenover de Ijsbaanweg.

Erve Schothorst is verbouwd tot een kinderopvangcentrum. Het adres is veranderd (Klaas de Rookstraat), maar de familie weet nog precies welke van de nog aanwezige bomen vroeger aan hún weggetje stonden. Dat deel van de Hasseler Es kreeg de naam Schothorsthoek.

Voorjaar 2020, Harry Schothorst in zijn tuin aan het Bartelinkslaantje bij de zogenaamde 'vijsprong'

Schothorsthoek. Een weergave van de vroeger bestaande vijfspiong in het Bartelinkslaantje, met boven links Erve Schothorst en rechts Erve Gelink. Bewerking Jan Jonker, datum onbekend

Het Erve Gelink is verdwenen. Het fietstunneltje in de IJsbaanweg, onder de A1 door, werd genoemd naar Erve Gelink. Na eeuwenlang als ‘Gelink’ door het leven te zijn gegaan heeft de naam op het tunneltje een extra e gekregen.

Met knapzak naar Erve Schothorst

Johan Schothorst (1903-1977) is geboren op de boerderij van zijn ouders bij het vliegveld Twente. Zijn ouders overleden toen hij vijf jaar oud was. Waaraan zij zijn overleden is niet meer te achterhalen. De vijfjarige Johan werd op stap gestuurd naar zijn familie aan het Bartelinkslaantje. Hij kwam daar aan met een knapzak op zijn schouder. Daarin zat zijn héle boeltje. Meer had hij niet. Johan werd opgevoed in een huishouden met drie vrijgezelle familieleden; ‘Hennik oom’, ‘Dieks oom’ en ‘Diek meuj’ Schothorst. Johan werd de ‘stamrekkel’¹ van Erve Schothorst en trouwde met Rieka ter Bekke. Zij kregen zeven kinderen.

Erve Schothorst, dat aan het einde van de 18e eeuw ‘Klooster Meijer Meijerink’ werd genoemd en tot 1883 ‘Erve Meijerink’, werd in 1475 voor het eerste beschreven.² In de twintigste eeuw werd het een groot gemengd bedrijf met koeien en fokvarkens en 30 hectare grond aan het Bartelinkslaantje en grond bij de buitenplaats De Houtmaat.

‘Aarmood in ’n stal, aarmood oaweral’

Net als nu lieten boeren zich in 1968 ook horen: ‘Al jaren wordt er over, doch zonder ons beslist. Daarbij telen wij op dit moment beneden de kostprijs.’³ ‘..... En dat terwijl het juist de boeren zijn die langere

Begin jaren 70. Erve Schothorst, foto genomen vanaf het Bartelinkslaantje

werktijden maken, minder vakantie genieten en inspannend werk te verrichten hebben.’⁴

Modernisering Europese landbouw

Noaberschap binnen de agrarische gemeenschap van Hasselo was in de tweede helft van de twintigste eeuw nog steeds een intensieve vorm van burenhulp. Door de toenemende bedrijfsmechanisatie was er rond de aanschaf van groot landbouwmateriaal een vorm van zelforganisatie, vooral om ieders economische situatie te verbeteren.

Johan Schothorst had twee werkpaarden voor de ploeg; ‘broene vösse’. Rond de jaren 60 kocht hij samen met de noabers landbouwmaterieel, zoals een meststrooier, een knollenplukker, aardappelenrooier, een graanmaaier en een lasapparaat.

Omstreeks de jaren 70, Johan en Rika Schothorst-Ter Bekke: ‘tuffelnscheln’ en kousen stoppen

Welzijn

De noabers hadden ook gezamenlijk een ‘Commissiebol’⁵. De gezamenlijke dek-beer stond op Erve Sievert⁶. Wat later kwam er voor het melkvee de ‘motor-böl’ van de K.I.⁷. Dat was Gerrit Egberink op zijn motor. De veearts van Erve Schothorst was de heer A. Pie uit Hengelo, genoemd ‘Apie’. Hij deed zo nodig een keizersnede bij de koe of zeug. De vee-verloskundige was ‘Vreeswijk’ uit Weerselo. Hij hielp als een kalf niet goed lag bij het kalven.

Boeren van vader op zoon

Johan Schothorst ging later met zijn zoon Bennie een maatschap aan op het melkveebedrijf en in 1969 namen Bennie en zijn vrouw Truus Pelster het bedrijf over. In 1975 stopte het bedrijf aan het Bartelinkslaantje en werd het overgeplaatst naar Oldenzaal. Bennie werkt daar nu in de boerderij ‘Het Haerman’ van zijn zoon Bert.

Erve Gelink

Op Erve Gelink neemt in de twintigste eeuw Hendrik Nijland (1917-1969), de vader van Willy, de boerderij over van Freek en Meike Kollenaar-Gelink. In 1945 trouwt Hendrik Nijland met Sientje Groothuis en zij krijgen vier kinderen. Meike Kollenaar bleef wonen op Erve Gelink en overleed in 1964. Hendrik was boer én verzekeringsagent. Hij keurde het vee en schatte de prijs van een koe. Wanneer die koe omkwam door ziekte, koliek of door de bliksem, werd het geschatte bedrag uitgekeerd.

Eeuwenlang had Nederland een bloeiende tegelindustrie

Bij de bouw van een boerderij werden tegels beschouwd als goed bouwmateriaal. Bovendien bood het gebruik de mogelijkheid om prachtige versieringen aan te brengen⁸.

Jaren zestig. Erve Gelink van de familie Nijland

1973. Erve Schothorst dat toen onderdak bood aan twee gezinnen: de ouders en zoon Bennie met zijn vrouw. Achter het woongedeelte was een grote stal. ‘Voor het woonhuis t Hof met ‘greunte, pölvruchten en bloemen’. Foto Jan Jonker

Willy Heerbaart-Nijland (1951) vertelt: “Vooraan op de ‘del’ was een keuken met eettafel en achterin was de wc. De koeien en kalveren stonden aan de zijkant van de ‘del’. Voorin de boerderij was een eetkeuken en de zogenaamde mooie kamer. Daar was een grote schouw die was versierd met twee grote tegeltableaus met daarop afgebeeld een paard en een koe. Daaromheen waren de muren tot aan het plafond betegeld, waarop de levensloop van Jezus was afgebeeld. Aan weerszijden van de ‘mooie kamer’ waren onze slaapkamers.

Het vri’jerspad

Willy: “Uit ons gezin gingen alle kinderen naar het Has-selerschooltje op de es, de St. Bonifatiuschool. Wij spaarden daar zilverkleurige melkdoppen voor de nonnen van het St. Antoniusgesticht in Hengelo. Sporten deden wij in Deurningen. Toen wij wat ouder werden was het Bartelinkslaantje voor ons het ‘vri’jerspad’ van uitgaansgelegenheid ‘Pentrop’ aan de Oldenzaalsestraat⁹”.

Jaren 60 met de niendeur van Erve Gelink

Paosveurs en Niejaor winnen

Willy: “De noabers deden veel samen, zoals ‘greun’ halen om een boog te maken bij een bruiloft. Met Pasen was er in de jaren 50 en 60 alleen bij Schothorst een paasvuur. Later had iedereen z’n ‘eigen’ paasvuur en trokken we van de een naar de ander, sommigen met een borrelglas ‘i’n tuk’.

Het onderhoud van de Tijertsbeek werd door de aanliggende boeren gedaan. Men hielp elkaar en de schout uit Weerselo, Gerrit Sogtoen, kwam de beken controleren.

Ná de kermis in Deurningen gingen de gezinnen van het Bartelinkslaantje aan bij het café ‘n Top aan de Deurningerstraat. Maar voor het ‘Nieuwjaar winnen’ ging iedereen vanaf half januari tot in mei bij elkaar op bezoek.”

Hij kwam als geroepen

“Vader was een tevreden man. Hij was verknocht aan zijn bedrijf met melkvee en was gek op zijn luxepaard Dora en werkpaard Nelly. Het land van onze boerderij had als veldnaam ‘de Bröak’; vruchtbare grond waar rogge en haver werd verbouwd. Belangrijk voor vader was de komst van de 14-jarige Gerard Bakker uit Drenthe. Met vijftientig gulden op zak en twee paar nieuwe klompen in de hand kwam hij op ons erf. Voor vader was Gerard als een zoon en voor mijn broertje Harry werd Gerard een grote broer. Gerard Bakker kwam als knecht in de kost op de boerderij en trouwde vanuit Erve Gelink met Femie. Toen vader ziek werd nam Gerard vrijaf van zijn werk elders om onze boerderij te runnen. Vader overleed op 52-jarige leeftijd.”

1960 met Hendrik Nijland (links) en Gerard Bakker (rechts).
Foto Willy Heerbaart- Nijland

Erve Gelink in de jaren 60 met de put van Bentheimer zandsteen. Links de woning uit 1962

Het einde van Erve Gelink

Willy: “In 1962 werd er een woning gebouwd naast de boerderij, hoewel we wisten dat Hengelo van plan was Hasselo over te nemen. Maar dat daar maar dertien jaar tussen zou zitten, konden we niet raden.” Het bedrijf stopte in 1972. William Post van de gemeente Hengelo voerde de onderhandelingen met ons. Moeder kwam met mijn broer Harry naast mij en mijn man wonen in de wijk de Noork in Hengelo. De boerderij en het huis werden afgebroken in 1975. Maar de put van de boerderij ging met mij mee.”

Middenstand op kruispunt

In de tweede helft van de 20e eeuw was het kruispunt Deurningerstraat, Torenlaan en Bartelinkslaantje de strategische ligging van twee lokale winkels. Kruidenierswinkel Baartman op de hoek met de Torenlaan en schuin daar tegenover de winkel voor ijzerwaren en huishoudelijke artikelen van aannemer Grootelaar. Na de jaren 70 werden een aantal woningen en voormalige bedrijven aan de Deurningerstraat bij het Bartelinkslaantje heringedeeld, zo ook die van Grootelaar.

Grootelaars bouwbedrijf, ijzerwaren en huishoudelijke artikelen

Aannemer Gerard Grootelaar (1910-1996) uit Tubbergen bouwde in 1942 in Hasselo een woonhuis met inpandige winkel en werkplaatsen voor zijn bedrijf. Hij en zijn vrouw Annie Kroeze waren geboren ondernemers. Zij runde de winkel en hij het aannemersbedrijf tot in de jaren zestig. Met drie kinderen van hen ging ik in gesprek.

Gasflessen en klompen

Susanne Vos-Grootelaar: “In onze winkel kon je heel veel kopen. Serviesgoed, klompen uit Enter, scheermesjes, en butagasflessen. Met die flessen was het goed geld verdienen. Ik bracht vaak de zware 40-literflessen

Datum onbekend. Het echtpaar Grootelaar-Kroeze na een drukke werkweek

achter op mijn fiets naar de klanten. Verder verkochten wij ijzerwaren zoals emmers, teilen, hang-en-sluitwerk en prikkeldraad.”

Drachenfels

De toen 14- zoon Jan werkte zeven jaar als timmerman in het aannemersbedrijf van zijn vader. Jan: “In de bloeiperiode had vader 18 werknemers in dienst. Ons bedrijf stond in een agrarische gemeenschap, dus gingen de houtkrullen uit de werkplaats naar de varkensboeren in Hasselo voor in de stallen. In Hengelo begon mijn vader in de jaren veertig aan de restauratie van de Jugendstilwoning ‘Drachenfels’ aan de Enschedesestraat. Het was een logistieke uitdaging om na de oorlog aan de daarvoor benodigde materialen te komen. Voor het voegwerk trok hij een specialist aan. De restauratie duurde bijna anderhalf jaar. Later werkte vader veel op Vliegveld Twente in het onderhoud van militaire gebouwen, zoals de bunkers. Vader zei altijd: “Daar bij Defensie hebben wij een reuze leven gehad.”

Woonhuis en voormalig bedrijf van de familie Grootelaar met de nummerbordjes van éérs de Deurningerstraat nummer 282 en nu het Bartelinkslaantje nummer 14

Jachtgebieden in en rond Hasselo

Zoon Gerard is met zijn gezin in 1999 gaan wonen in het ouderlijk huis aan de Deurningerstraat, toen al Bartelinkslaantje. Gerard vertelde: “In en om Hasselo lagen drie jachtgebieden. Vaders gebied liep tot aan de Houtmaat. Hij jaagde samen met boer Thijert en boer Jan Hannink. Geschoten werd op patrijzen, konijnen, duiven en fazanten. Vader wist altijd goed wat wel of niet geschoten mocht worden: ‘Gèn hen, alleen ‘n haen!’.” Gerard en zijn broer Jan hielden op jonge leeftijd de jagers bij de drijfjacht op klein wild. Elke zaterdag, in weer en wind. Samen met de honden dreven zij het wild richting jagers. “Toen boer Hannink een keer mis schoot, zei ik: ‘Die was mis’. Hij antwoorde direct: ‘Nee heur, doar vlög noe ne doodn doeve’.” Gerard en Jan hebben nu zelf een jachtgebied rond Mariaparochie.

Met dank aan: de familie Schothorst, Jan Jonker, Willy Heerbaart-Nijland, familie Grootelaar en Frank van Hoogmoed en Corrie Heidemann-Van Hoogmoed.

Noten

1. *Opvolger van het bedrijf*
2. *De geschiedenis van de Marke Hasselo, Jo Niks, 2006*
3. *Nieuwsblad van het Noorden, 27-03-1968*
4. *Nederlands dagblad 25-03-1971 Boerenopstand in Brussel*
5. *Stier*
6. *Varkensbeer*
7. *Kunstmatige Inseminatie*
8. *Stichts-Hollandse Historische vereniging*
9. *Chineesrestaurant China Tuin*

Lezers reageren

tekst Sjoerd van der Meulen

Op het laatste nummer hebben wij diverse reacties gekregen.

Is dit in Hengelo? in nr. 4 van 2020, pagina 22

De schilders op het werk. Boven op de trap staat Gerhard Asbreuk. Links Jan Blokhuis, daarnaast Jan Asbreuk. De andere heren zijn onbekend.

De Eerste Heilige Communie van meisjes van de Maria-school in 1948 in nr. 4 van 2020, pagina 23

1948, met bovenaan juffrouw Dicker. De bovenste rij van links naar rechts: Toos Roord, ?, Riky Assink, Ria Koekenberg, Annie Rekers, Henriëtte ten Brummelhuis en Hannie Wennink. Onderste rij: ?, Ans Mettinkhof, Agnes Roolvink, Ria Geerdink, Willemien Wigger en Ria Blokhuis

In het augustusnummer op pagina 23 stond een foto aan van de Eerste Heilige Communie van meisjes van de Mariaschool in 1948. Via haar schoonzoon Mario van Santen zorgde mevrouw Henriette ten Brummelhuis voor een aanvulling van de namen van de communicanten. Wij zoeken nog twee namen, dan is de groep weer compleet.

In het augustusnummer vroegen we wie iets meer zou kunnen vertellen over de foto van een stel schilders op een nieuwbouwproject. Dankzij onze lezers weten we inmiddels meer. Links staat Jan Blokhuis (geboren 1910) uit Weerselo (later Hengelo). Jan Blokhuis was stukadoor en ging later werken bij de NS. Hij staat naast huisschilder Jan Asbreuk (1907-1985). Jan woonde aan de Deurningerstraat in Hengelo, waar hij ook zijn bedrijfje had. Hij was niet de enige Asbreuk die voor het schildersvak koos. Zijn oomzegger en naamgenoot Jan Asbreuk reageerde op de foto. "De knaap boven op het trapje is mijn vader, Gerhard Asbreuk, broer van Jan Asbreuk. Toentertijd droeg Gerhard die karakteristieke pet. Hij is begonnen als huisschilder bij zijn broer Jan en later gaan werken bij Bolhuis in Hengelo," laat hij ons weten. Maar wie heeft een idee waar deze foto is genomen, was het wel in Hengelo en wie kent de namen van de andere heren?

De tweede klas HBS van De Grundel in 1955 in nr. 4 van 2020, pagina 23

1955, bovenste rij van links naar rechts: leraar Nederlands de heer Leferink, dan Guus Nuytens, Joop Olbertz, ... Mulder, Hans Meyerink en Pim ... Middelste rij: Nico Vlemmix, Ria Koopman, Ine Helming, Betsie Leushuis, ?, ?, Theo Mensink, ?, en Ben Kolhaar. Onderste rij: Riet Boevink, Truus Mentink, Adelheid Kuiper, Ria Blokhuis, Agnes Kiphart, ?, ?, Maria Rekman, Ineke ter Beek en Toby Kepel. Wie kan de laatste openstaande namen aanvullen?

Mevrouw Riet van Maurik-Boevink reageert vanuit Mierlo op de foto van de tweede klas hbs van lyceum De Grundel, eveneens uit het augustusnummer. Zij had de foto toegestuurd gekregen van haar zus, Elly Boevink. "Hopelijk klopt het een en ander en misschien wordt het door een andere lezer ook nog aangevuld," laat zij ons weten. Jos Schwertasek denkt dat het meisje naast Agnes Kiphart Ineke Meijers is. Misschien dat deze aanvullingen voor andere lezers een aanknopingspunt betekent om de ontbrekende namen in te vullen.

studio beerens
de beeldmakers

Fotografie
Multimedia
Internetproducties

www.studiobeerens.nl

THIJERT
bloemsierkunst

Deurningerstraat 106 - Hengelo.
Telefoon: 074 - 291 65 31 Fax: 074 - 243 12 90

• Boeketten • Kado-artikelen
• Interieurbeplantingen • Hydrocultuur

info@thijert.nl www.thijert.nl

KAPSALON BEERLAGE

BEL VOOR EEN AFSpraak: 074- 291 46 21

Oldenzaalsestraat 235 - Hengelo (ov) - info@kapsalonbeerlage.nl - www.kapsalonbeerlage.nl

een bril van ter braak
goed gezien!

Ter Braak
Brillen & Contactlenzen

INDUSTRIESTRAAT 52 HENGLO TEL. 291 46 87
WINKELCENTRUM HASSELGTT. 277 19 99

De bouwmarkt met service

Bergweg 9-13 Hengelo o.
Telefoon: (074) 291 89 07

Ook voor al uw klussen
HuBo Hackfort Noord | www.hubo.nl

VAN HEEK
SCHILDWERKEN

Met Van Heek komt
't goed in de verf

• schilderwerken • wandafwerking
• beglazingen • betonrenovatie

Van Heek Schilderwerken B.V.
Enschedesestraat 186 7552 CL Hengelo (O) • Tel.: 074 - 291 30 23 • Fax: 074 - 291 03 44
Internet: http://www.vanheek.nl • E-mail: schilderwerken@vanheek.nl

Een afscheid dat bij ú past

Bel bij een overlijden:
074 30 30 290
(24 uur per dag, 7 dagen in de week bereikbaar)

Wij verzorgen ook het afhandelen van uw uitvaartverzekering(en) ongeacht waar u verzekerd bent.

Hans Wachtmeester
Uitvaartverzorging
Deurningerstraat 32, 7557 HG Hengelo
info@hanswachtmeester.nl • hanswachtmeester.nl

wonen
slapen
textiel

www.brokinterieur.nl

Brok
INTERIEUR

ZENGERINK

Makelaars & Hypotheekspecialisten

VERKOOPPLANNEN?

- Wij komen geheel vrijblijvend de waarde van uw woning taxeren
- Vertrouwd in uw wijk!
- Gratis deelname aan ons eerstvolgende OPEN HUIS
- Geen verkoop - Geen kosten
- Geen opstartkosten
- Wij maken graag met u een afspraak: 074 – 243 10 10

zengerink.nl

Zengerink. **Zeker.**